

УДК 378.147

Мулеса ПавлоORCID 0000-0002-3437-8082
Researcher ID G-6374-2019
Scopus-Author ID 57189383901Кандидат технічних наук, доцент,
завідувач кафедри кібернетики і прикладної математики
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
(Ужгород, Україна) E-mail: pavlo.mulesa@uzhnu.edu.ua**Семеніхіна Олена**ORCID 0000-0002-3896-8151
Researcher ID: D-2843-2018
Scopus-Author ID: 56667616000Доктор педагогічних наук, професор,
завідувачка кафедри інформатики
Сумського державного педагогічного університету
імені А. С. Макаренка
(Суми, Україна) E-mail: e.semenikhina@fizmatsspu.sumy.ua

СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК ЦИФРОВИЙ ІНСТРУМЕНТ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ

Використання соціальних мереж в умовах карантинних обмежень набуло поширення в освітньому середовищі. Соціальні мережі при цьому виступають одночасно майданчиком для навчання і для професійного розвитку, а також потужним інструментом впливу на молодь, що актуалізує потребу сприйняття соціальних мереж як цифрового інструменту професійної діяльності сучасного вчителя.

Мета роботи: обґрунтувати доцільність сприйняття соціальних мереж як цифрового інструменту професійної діяльності вчителя.

Методологія. Для досягнення поставленої мети використано низку теоретичних методів, а саме: узагальнення і систематизація науково-педагогічних джерел для обґрунтування актуальності проблеми дослідження; контент-аналіз Інтернет-джерел для вивчення практичного стану розробленості проблеми сприйняття соціальних мереж як цифрового інструменту професійної діяльності вчителя; термінологічний аналіз для уточнення ключових дефініцій дослідження.

Наукова новизна. Обґрунтовано доцільність сприйняття соціальних мереж як цифрового інструменту професійної діяльності вчителя. Показано, що соціальні мережі уможливають: формування єдиного інформаційного простору; створення високоякісних, відкритих та доступних порталів освітніх ресурсів; об'єднання кадрового вчительського потенціалу, підвищення кваліфікації педагогічних працівників, знайомство з новими методиками, мотивація до творчості та професійного розвитку; організацію системи постійної консультаційної та інформаційної підтримки всіх учасників освітнього процесу; формування нової, інформаційно-цифрової культури мислення учасників освітнього процесу.

Висновки. Соціальні мережі мають достатній потенціал для підтримки професійної діяльності вчителя, а тому мають активно використовуватися в освітній діяльності та опановуватися як цифровий інструмент діяльності вчителя у їхній професійній підготовці. Перспективними бачаться розвідки щодо напрацювання методик використання соціальних мереж вчителями різних предметів в умовах формальної та неформальної освіти.

Ключові слова: соціальні мережі, освіта, освітня діяльність, цифровий інструмент вчителя, професійна діяльність вчителя.

Постановка проблеми. Актуальність роботи. Провідною характеристикою сучасного суспільства є його інформатизація, яка впливає на всі сфери життєдіяльності людини, у тому числі на економіку та соціальну сферу, до якої належить освіта. З іншого боку, фіксуємо тенденцію нівелювання принципу верховенства викладача в освітньому процесі і посилення ролі студентоцентризму. Багато сучасних

дослідників у своїх роботах зазначають, що сьогодні головне завдання викладача переорієнтовується з надання інформації на навчання технології її пошуку. Ця трансформація обумовлена не лише впровадженням цифрових технологій в освітній процес, а й наявним соціальним запитом на модернізацію системи освіти та зміною підходу до освіти, де важливим є використання цифрових технологій.

Водночас необхідно відзначити важливу роль комунікації в розвитку інформаційного суспільства, і тому соціальні мережі слід сприймати як маркер його успішного розвитку. Використання соціальних мереж останнім часом в умовах карантинних обмежень набуло поширення в освітньому середовищі. Соціальні мережі при цьому виступають одночасно майданчиком для навчання учнів / студентів і професійного розвитку вчителів/викладачів, а також потужним інструментом впливу на молодь, що актуалізує проблему використання вчителем соціальних мереж як цифрового інструменту власної професійної діяльності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Використання цифрових технологій у професійній діяльності вчителя стає нормою, що підтверджується низкою наукових досліджень останніх двадцяти років. Під впливом цифрових технологій модернізацію сфери освіти дослідники почали відзначати ще з 2000-х років. Саме тоді з'являється термін «Освіта 2.0», який є похідним від поняття Web 2.0 (сукупність базових принципів освіти в постіндустріальну епоху як створення умов для найповнішого розкриття особистісного потенціалу кожного учня, розвиток у нього особистої підприємливості, навичок самоосвіти, умінь приймати відповідальні рішення у ситуації вибору). Зазначимо, що технології Web 2.0 змінили формат роботи в мережі Інтернет. Якщо до їх появи контент мережі Інтернет створювався експертами для читачів, то після появи соціальних мереж (у 2005-2006 роках) кожен із користувачів зміг стати творцем Інтернет-контенту.

У роботі [1] відзначено десять характерних для Освіта 2.0 тенденцій (рис. 1), які стали основою зрушень в освітній системі: від споживання до виробництва; від авторитарності до співпраці; від експерта до консультанта та помічника; від лекції до обговорення та розмови; від «доступу до інформації» до «доступу до людей»; від «навчання про щось» до «навчання, як робити»; від публікації до розмови; від формального школярства до навчання через реальне життя; від стратегії навчання за принципом підтримки/ штовхання до потреби витягування.

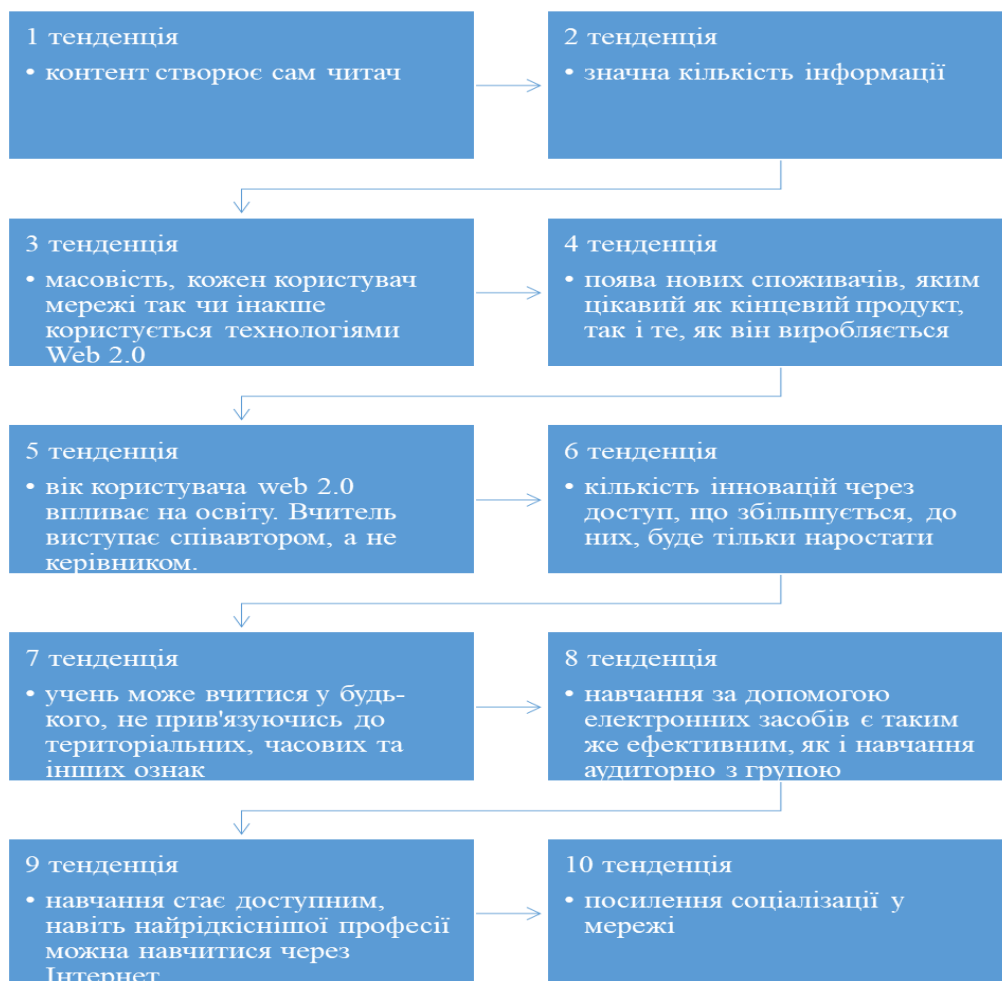


Рис. 1. Характерні для Освіта 2.0 тенденції

Освіта 2.0 стала викликом для традиційної системи освіти, і через власну інертність усі можливості технологій Web 2.0 не були використані, тоді як науковий прогрес та інновації почали ґрунтуватися на технологіях Web 3.0, що обумовило появу Освіти 3.0.

Про парадигму Освіти 3.0 на сьогоднішній день дослідники найчастіше говорять, як про плановане майбутнє, а не сьогоднішнє. Технології Web 3.0 або концепція семантичного павутиння ґрунтуються на «змістовній» і «розумній» обробці інформації. Суть даних технологій у тому, що користувач шукає необхідну інформацію, а сама машина допомагає користувачу і знаходить потрібну інформацію. Завдяки цій технології дані, які не цікаві користувачу, не з'являються, а необхідні дані, навпаки, будуть знаходитися під «рукою».

У роботі [2] зазначається, що основними напрямками у розробці Освіти 3.0 стануть: розподілена обробка даних; розвиток та удосконалення мобільних технологій; спільна інтелектуальна фільтрація контенту; 3D-віртуалізація та інтерактивність. При цьому для Освіти 3.0 характерні: повсюдність цифрових технологій; викладання ланцюжками від вчителя до учня та від учня до учня; навчання доступне скрізь; батьки також розглядають школи як місце для власного навчання; вчителями є всі і скрізь; апаратне та програмне забезпечення в школах доступне за низькою вартістю і широко використовується (стратегічно).

Наочність змін в освіті, які відбуваються з розвитком цифрових технологій, увиразнена в таблиці 1.

Таблиця 1

Характеристики Освіти 1.0, Освіти 2.0, Освіти 3.0

Характеристика	Освіта 1.0	Освіта 2.0	Освіта 3.0
Розташування закладу освіти	В приміщенні	В приміщенні або мережі	З появою мобільних – де завгодно
Обладнання та ПЗ	Ліцензійне, купується за великий кошт і як правило, в подальшому не використовується	Відкрите або доступне за низькою ціною	Доступне або за низькою ціною, використовується скрізь
Мобільні пристрої	Конфісковуються в дверях класу	Частково прийнятні	Активно використовується для персоналізації та посилення мотивації навчання

Отже, маємо ситуацію розвитку інформаційного суспільства, в якому: збільшується роль інформації, знань та технологій; прослідковується високий рівень інформатизації усіх сфер суспільства завдяки появі технологічних пристроїв та високому попиту на доступ до Інтернет. Водночас дослідники зазначають, що використання технологій Web 2.0 і Web 3.0 в освіті все ще залишається нереалізованим викликом через помірне використання соціальних мереж [3]. Їх появу пов'язують з американським порталом Classmates.com, який об'єднав однолітків на одному ресурсі для спілкування. Проєкт виявився успішним, оскільки вже в наступні кілька років було створено кілька десятків його аналогів. Але офіційним початком буму соціальних мереж прийнято вважати 2003-2004 рр., коли в США було запущено проєкти LinkedIn, MySpace та Facebook.

Водночас узагальнення науково-педагогічних і науково-соціальних джерел свідчить про сприйняття суспільством соціальних мереж більшою мірою як розважального майданчику, а не як інструмента професійної діяльності вчителя.

Мета: обґрунтувати доцільність сприйняття соціальних мереж як цифрового інструменту професійної діяльності вчителя.

Методологія. Для досягнення поставленої мети використано низку теоретичних методів, а саме: узагальнення і систематизація науково-педагогічних джерел для обґрунтування актуальності проблеми дослідження; контент-аналіз Інтернет-джерел для вивчення практичного стану розробленості проблеми сприйняття соціальних мереж як цифрового інструменту професійної діяльності вчителя; термінологічний аналіз для уточнення ключових дефініцій дослідження.

Дослідження виконується в межах науково-дослідної теми кафедри інформатики Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка

Наукова новизна. Показано, що соціальні мережі уможливають: формування єдиного інформаційного простору; створення високоякісних, відкритих та доступних порталів освітніх ресурсів; об'єднання кадрового вчительського потенціалу, підвищення кваліфікації педагогічних працівників,

знайомство з новими методиками, мотивація до творчості та професійного розвитку; організацію системи постійної консультаційної та інформаційної підтримки всіх учасників освітнього процесу; формування нової, інформаційно-цифрової культури мислення учасників освітнього процесу.

Результати дослідження. Більшість науковців, серед яких Олександр Красильников, Марія Семенова [4], Регіна Латрелл [5] визначають соціальну мережу (віртуальну соціальну мережу) через комунікацію в Інтернеті: онлайн-сервіс, який дозволяє об'єднувати людей за певним принципом, надаючи їм зручні інструменти спілкування та самовираження; соціальна структура в інтернеті, що складається з агентів (суб'єктів – індивідуальних або колективних, наприклад, індивідів, сімей, груп, організацій) та певної сукупності відносин, наприклад, знайомства, дружби, співробітництва, комунікації.

Структура віртуальних соціальних мереж передбачає взаємодію його членів та спільне наповнення ними їх вмісту. Технології Web 2.0 дозволяють кожному відвідувачу сайту робити свій внесок у функціонування цієї мережі. Кількість та якість контенту, що є всередині соціальної мережі, повністю залежить від її користувачів, а також відкриває для них велику кількість можливостей для саморозвитку. При цьому будь-яка соціальна мережа має задовольняти низку параметрів [6]:

- у користувачів є можливість взаємодії один з одним (наприклад, перегляд профілів один одного, внутрішньомережевий обмін повідомленнями та коментарями тощо);

- у користувачів є можливість для об'єднання (наприклад, досягнення мети, ведення групового блогу, пошуку нових друзів);

- користувачі мають можливість задоволення власних потреб за рахунок накопичення ресурсів;

- користувачі мають можливість створення реального особистого профілю з інформацією про себе (місце навчання та роботи, хобі, життєві принципи та ін.);

- організація тематичних спільнот, обмін особистими повідомленнями тощо;

- віртуальні соціальні мережі дають можливість задавати та підтримувати список інших користувачів (наприклад, дружби, спорідненості, ділових та робочих зв'язків тощо).

Дослідження контенту соціальних мереж та реакцій людей на різноманітний вміст показали, що:

- для особи-користувача соціальної мережі є важливою думка її «друзів» по мережі: якщо окрема людина отримала позитивний досвід з певного питання, то великою є ймовірність того, що ця думка буде врахована її «друзями» по мережі;

- поширеним є бажання ділитися думками не в одній, а у кількох мережах, що розширює аудиторію спілкування і можливість збирати думки користувачів з різним світосприйняттям, віком, уподобаннями;

- соціальні мережі дозволяють швидко і дешево інформувати про щось користувачів, наприклад, організувати «розіграші», які завдяки вірі у вигравш сприяють швидкому поширенню інформації серед людей не однієї спільноти;

- у соціальних мережах передбачено можливість відслідковувати обернений зв'язок через лайки, репости, коментарі, а також діяльність і реакцію на цю діяльність інших, щоб покращувати свою.

За результатами контент-аналізу матеріалів мережі Інтернет констатуємо, що соціальні мережі – це звичне середовище для молоді (учнів та студентів). Інструменти та інтерфейси ними вже вивчені, а тому не викликають запитань. При цьому молодь підтримує різноманітний формат комунікації. Наприклад, форуми, опитування, голосування, коментарі, підписки, відправлення персональних повідомлень тощо. Також зазначимо, що у соціальних мережах, як правило, підтримується однозначна ідентифікація користувачів, які найчастіше використовують свої реальні імена та прізвища.

Ми погоджуємося з висловлюванням Олени Шушунової [7], де зазначається, що соціальні мережі уможливають:

- формування єдиного інформаційного простору;

- створення високоякісних, відкритих та доступних порталів освітніх ресурсів;

- об'єднання кадрового вчительського потенціалу, підвищення кваліфікації педагогічних працівників, знайомство з новими методиками, мотивація до творчості та професійного розвитку;

- організацію системи постійної консультаційної та інформаційної підтримки всіх учасників освітнього процесу;

- формування нової, інформаційно-цифрової культури мислення учасників освітнього процесу.

За результатами аналізу закордонних джерел щодо досвіду використання віртуальних соціальних мереж [8-10] стверджуємо, що:

- соціальні мережі мають функціонал, який дозволяє оперативно обмінюватися інформацією, обговорювати важливі проблеми та робити нагадування, створювати спільний навчальний контент;

- використовуючи соціальні мережі у навчанні, опановуються нові засоби та способи комунікації з іншими людьми у всьому світі, запам'ятовуються й розуміються інтереси один одного, набуваються уміння ефективного пошуку-аналізу інформації;

- завдяки досвіду використання соціальної мережі для вирішення освітніх та дослідницьких завдань змінюється уявлення студентів про ресурс як виключно розважальний до усвідомлення його можливостей для застосування у професійній діяльності;

– можливість взаємодії у мережі у зручний час забезпечує безперервність навчального процесу та можливість детального планування навчальної та дослідницької роботи (завдання та консультації щодня), надає можливість тим хто пропускає аудиторні заняття, брати в них участь у режимі онлайн; з'являється можливість проводити аудиторні лекційні заняття в інтерактивному режимі;

– віртуальний клас, створений у соціальній мережі, може бути доступним для всіх у спільноті, можна продемонструвати завантажені відеоматеріали. Дискусії та обговорення, що розпочалися на очному занятті, можуть бути продовжені у соціальній мережі, що дозволяє проводити більше часу в активному навчанні через обговорення;

– при створенні свого профілю в соціальній мережі вказуються різні деталі (погляди, інтереси, улюблена музика, фільми та книги, улюблені цитати і т.д.), тому з'являється можливість дізнатися більше про особистість, її індивідуальні особливості.

Переліченими аргументами підтверджується доцільність сприйняття соціальних мереж як інструменту професійної діяльності вчителя.

Висновки. Отже, можемо констатувати, що соціальні мережі мають достатній потенціал для підтримки професійної діяльності вчителя. Сьогодні існує значна кількість науково-педагогічних розвідок, які обґрунтовують доцільність та ефективність застосування соціальних мереж в освітньому процесі. Дослідники зазначають про конкретні способи та методи взаємодії суб'єктів освітнього процесу через канали соціальних мереж. Соціальні мережі дедалі більше наповнюються освітнім контентом, що свідчить про сприйняття соціальних мереж як надійного інструмента професійної діяльності вчителя.

Проведене дослідження уможливило досягнення мети, проте не вирішило суміжних завдань, серед яких перспективними бачаться розвідки щодо напрацювання методик використання соціальних мереж вчителями різних предметів в умовах формальної та неформальної освіти.

References

1. Shih R. C. Can Web 2.0 technology assist college students in learning English writing? Integrating Facebook and peer assessment with blended learning. *Australasian Journal of Educational Technology*. 2011. Vol. 27. No 5. P. 829–845.
2. Wenger E., White N., Smith J. *Digital Habitats: stewarding technology for communities* : Book. Portland, OR: CPsquare. 2009. 512 p.
3. Boyd D. M., Ellison N. B. Social network sites: Definition, history, and scholarship. *Journal of Computer-Mediated Communication*. 2007. Vol. 13, No 1. P. 210–230.
4. Krasilnikov A., Semenova M. Do Social Networks Help to Improve Student Academic Performance? The Case of Vk.com and Russian Students. *Economics Bulletin*. 2014. Vol. 34, No 2. P. 718–733.
5. Luttrell R. Social networking sites in the public relations classroom: a mixed methods analysis of undergraduate learning outcomes using wordpress, facebook, and twitter. A Dissertation Submitted to the Faculty of the California Institute of Integral Studies. 2012. 78 p.
6. Barnes N. G., Lescault A. M. Social Media Adoption Soars as Higher-Ed Experiments and Reevaluates Its Use of New Communications Tools. Retrieved from : <https://www.conference-board.org/us/marketing-and-communications>
7. Шушунова Е. В. Проблема профессионального становления учителя в условиях современного образования. Научный результат. *Педагогика и психология образования*. 2016. Т. 2. № 4. URL : <http://research-result.ru/journal/pedagogy/annotation/908/>
Shushunova, E. V. (2016). Problema professional'nogo stanovleniya uchitelya v usloviyah sovremennogo obrazovaniya. Nauchnyj rezul'tat [The problem of professional development of a teacher in the context of modern education. Scientific result]. *Pedagogika i psihologiya obrazovaniya – Pedagogy and psychology of education*, 2(4). Retrieved from : <http://research-result.ru/journal/pedagogy/annotation/908/> (in Russian).
8. Tower M., Latimer S., Hewit J. Social networking as a learning tool: Nursi ng students' perception of efficacy. *Nurse Education Today*. 2014. Vol. 34, No 6. P. 1012–1017.
9. VanDoorn G., Eklund A. Face to Facebook: Social media and the learning a nd teaching potential of symmetrical, synchronous communication. *Journal of University Teaching & Learning Practice*. 2013. Vol. 10, No 1. P. 120.
10. Yunus M., Salehi H., Chenzi C. Integrating Social Networking Tools into ESL Writing Classroom: Strengths and Weaknesses. *Canadian Center of Science and Education*. 2012. Vol. 5, No 8. P. 63.

Mulesa P.

ORCID 0000-0002-3437-8082
Researcher ID G-6374-2019
Scopus-Author ID 57189383901

PhD in Technical Sciences, Associate Professor,
Head of the Department of Cybernetics and Applied Mathematics,
Uzhhorod National University
(Uzhhorod, Ukraine) E-mail: pavlo.mulesa@uzhnu.edu.ua

Semenikhina O.

ORCID 0000-0002-3896-8151
Researcher ID D-2843-2018
Scopus-Author ID 56667616000

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Head of the Computer Science Department,
Makarenko Sumy State Pedagogical University
(Sumy, Ukraine) E-mail: e.semenikhina@fizmatsspu.sumy.ua

SOCIAL NETWORKS AS A DIGITAL TOOL OF TEACHER'S PROFESSIONAL ACTIVITY

The use of social networks in conditions of quarantine restrictions has become widespread in the educational environment. Social networks are both a platform for learning and professional development, as well as a powerful tool for influencing young people, which highlights the need for the perception of social networks as a digital tool for professional activity of modern teachers.

Article's purpose: *to substantiate the feasibility of adopting social networks as a digital tool for professional activities of teachers.*

Methodology: *To achieve this goal, a number of theoretical methods were used, namely: generalization and systematization of scientific and pedagogical sources to substantiate the relevance of the research problem; content analysis of Internet sources to study the practical state of the problem of perception of social networks as a digital tool for professional activities of teachers; terminological analysis to clarify key definitions of the study.*

Scientific novelty: *The expediency of perception of social networks as a digital tool of professional activity of a teacher is substantiated. It is shown that social networks enable: formation of a single information space; creation of high-quality, open and accessible portals of educational resources; combining human resources of teaching potential, professional development of teachers, acquaintance with new methods, motivation for creativity and professional development; organization of a system of constant consulting and information support for all participants in the educational process; formation of a new, information and digital culture of thinking of participants in the educational process.*

Conclusions: *Social networks have sufficient potential to support the professional activities of teachers, and therefore should be actively used in educational activities and mastered as a digital tool for teachers in their professional training. Investigations on the development of methods of using social networks by teachers of various subjects in terms of formal and non-formal education are considered promising.*

Keywords: *social networks, education, educational activities, digital teacher tools, teacher's professional activities.*

Стаття надійшла до редакції 25.11.2021

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор М. А. Бойченко